

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.242.4:338.48+351.863(477)
JEL Classification: L83; L51; O12; E60

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

© 2019 **ВАСИЛЬЦІВ Т. Г., ЛУПАК Р. Л., РУДКОВСЬКИЙ О. В., БЕЛІКОВА С. О.**

УДК 338.242.4:338.48+351.863(477)
JEL Classification: L83; L51; O12; E60

Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Белікова С. О.

Державне регулювання розвитку туристичного комплексу як галузевий елемент системи економічної безпеки держави

Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних положень державного регулювання розвитку туристичного комплексу як галузевого елемента системи економічної безпеки держави. Обґрунтовано необхідність участі держави у регулюванні розвитку туристичного комплексу, що визначається сучасними тенденціями ринкового середовища. Ідентифіковано теоретичні положення формування системи державного галузевого регулювання та розглянуто вплив її на економічну безпеку держави. Надано характеристики складовим потенціалу розвитку туристичного комплексу в системі державного галузевого регулювання. Узагальнено сутнісні характеристики поняття «державне регулювання розвитку туристичного комплексу», що підтвердило відсутність єдиного наукового підходу до визначення базових критеріїв ефективності державного регулювання туристичної діяльності. Визначено елементи та послідовність державного регулювання розвитку туристичного комплексу, де враховано передумови, заходи, інструменти та мету регуляторної політики держави у туристичній галузі. Сформовано елементи державної політики реалізації потенціалу та забезпечення економічної безпеки туристичного комплексу держави.

Ключові слова: туристичний комплекс, державне регулювання, економічна безпека, потенціал, розвиток, галузь.

DOI:

Рис.: 4. **Бібл.:** 9.

Васильців Тарас Григорович – доктор економічних наук, професор, виконуючий обов'язки завідувача відділу соціально-гуманітарного розвитку регіонів, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: tgvas77@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-3835-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/6288-7728>

Лупак Руслан Любомирович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-2980-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/5121-5783>

Рудковський Олександр Володимирович – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу економічних досліджень, Інститут продовольчих ресурсів НААН України (вул. Євгена Сверстюка, 4а, Київ, 02660, Україна)

E-mail: arudkovsky@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-4323-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/7494-8826>

Белікова Софія Орестівна – аспірант, відділ секторальної економіки, Національний інститут стратегічних досліджень (вул. Пирогова, 7а, Київ, 01030, Україна)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8969-3790>

УДК 338.242.4:338.48+351.863(477)
JEL Classification: L83; L51; O12; E60

Васильцев Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський А. В., Беликова С. О.
Государственное регулирование развития туристического
комплекса как отраслевого элемента системы экономической
безопасности государства

Цель статьи состоит в обосновании концептуальных положений государственного регулирования развития туристического комплекса как отраслевого элемента системы экономической безопасности государства. Обоснована необходимость участия государства в регулировании развития туристического комплекса, которая определяется современными тенденциями рыночной среды. Идентифицированы теоретические положения формирования системы государственного отраслевого регулирования, и рассмотрено ее влияние на экономическую безопасность государства. Предоставлены характеристики составляющих потенциала развития туристического комплекса в системе государственного отраслевого регулирования. Сделан обзор существенных характеристик понятия «государственное регулирование развития туристического комплекса», что подтвердило отсутствие единого научного подхода к определению базовых критериев эффективности государственного регулирования туристической деятельности. Определены элементы и последовательность государственного регулирования развития туристического комплекса, где учтены предпосылки, меры, инструменты и цели регуляторной политики государства в туристической отрасли. Сформированы элементы государственной политики реализации потенциала и обеспечения экономической безопасности туристического комплекса государства.

Ключевые слова: туристический комплекс, государственное регулирование, экономическая безопасность, потенциал, развитие, отрасль.

Рис.: 4. **Библ.:** 9.

Васильцев Тарас Григорьевич – доктор экономических наук, профессор, исполняющий обязанности заведующего отделом социально-гуманитарного развития регионов, Институт региональных исследований имени М. И. Довгалева НАН Украины (ул. Козельницкая, 4, Львов, 79026, Украина)

E-mail: tgvas77@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-3835-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/6288-7728>

Лупак Руслан Любомирович – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры экономики, Львовский торгово-экономический университет (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-2980-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/5121-5783>

Рудковський Александр Владимирович – доктор экономических наук, профессор, ведущий научный сотрудник отдела экономических исследований, Институт продовольственных ресурсов НААН Украины (ул. Евгения Сверстюка, 4а, Киев, 02660, Украина)

E-mail: arudkovsky@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-4323-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/7494-8826>

Беликова Софья Орестовна – аспирант, отдел секторальной экономики, Национальный институт стратегических исследований (ул. Пирогова, 7а, Киев, 01030, Украина)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8969-3790>

UDC 338.242.4:338.48+351.863(477)
JEL Classification: L83; L51; O12; E60

Vasylytsiv T. G., Lupak R. L., Rudkovsky O. V., Byelikova S. O.
State Regulation of the Development of the Tourist Complex as a Branch
Element of the National Economic Security System

The aim of the article is to substantiate the conceptual provisions for state regulation of the development of the tourist complex as a branch element of the national economic security system. The necessity of state participation in regulation of the development of the tourist complex, which is determined by current trends in the market environment, is substantiated. The theoretical principles of the formation of the system for state industrial regulation are identified, and its impact on the economic security of the state is considered. The characteristics of the components of the development potential of the tourist complex in the system of state industrial regulation are presented. There made a review of the essential characteristics of the concept "state regulation of the development of the tourist complex," which confirms the lack of a unified scientific approach to determining the basic criteria for measuring effectiveness of state regulation of tourism activities. The elements and sequence of state regulation of the development of the tourist complex, which takes into account the prerequisites, measures, tools and objectives of the regulatory policy of the state in the tourism industry, are determined. The elements of the state policy for realizing the potential and ensuring the economic security of the tourist complex of the state are formed.

Keywords: tourist complex, state regulation, economic security, potential, development, industry.

Fig.: 4. **Bibl.:** 9.

Vasylytsiv Taras G. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Acting Head of the Department of Social and Humanitarian Development of the Regions, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: tgvas77@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-3835-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/6288-7728>

Lupak Ruslan L. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics (10 Tuhan-Baranovskoho Str., Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-2980-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/5121-5783>

Rudkovsky Oleksandr V. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Senior Research Fellow of the Department of Economic Research, Institute of Food Resources of NAAS of Ukraine (4a Yevhena Sverstiuka Str., Kyiv, 02660, Ukraine)

E-mail: arudkovsky@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-4323-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/7494-8826>

Byelikova Sofiya O. – Postgraduate Student, Department of Sectoral Economics, The National Institute for Strategic Studies (7a Pyrohova Str., Kyiv, 01030, Ukraine)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8969-3790>

На цей час відома низка визначальних характеристик держави, що відображають її розвиток і ступінь забезпеченості для цього необхідними ресурсами. Одним із таких є економічна безпека, яка засвідчує стан держави і її економіки, за якого зберігається стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та який спрямований на формування багаторівневої системи захисту та реалізації економічних інтересів її суб'єктів (особи, домашнього господарства, галузі, регіону, сектора економіки, національної економіки та світового господарства).

Однозначно, що задля досягнення необхідного рівня економічної безпеки необхідно застосовувати комплексний підхід, який би враховував насамперед галузеві особливості економіки. Відповідно, вибір базових галузевих комплексів, що слугуватимуть основою забезпечення економічної безпеки держави, має як тактично-оперативне, так і стратегічне значення. Одним із таких комплексів є галузь туризму, що прогресивно розвивається в національній економіці, внаслідок чого підвищується інвестиційна активність господарства, формується прогресивна система нагромадження людського капіталу та підвищення рівня інтелектуалізації праці, розширюються масштаби технологічного співробітництва, запроваджуються сучасні принципи організації та планування бізнесу тощо.

Крім того, важливим питанням є ефективна реалізація потенціалу галузі завдяки регуляторній діяльності органів державної влади. Аналіз наукових джерел з проблематики державного регулювання розвитку окремих сфер суспільного життя дозволяє стверджувати, що механізми державного управління визначаються практичними заходами, засобами, важелями, стимулами, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей [1, с. 51–53].

Завдяки адміністративним заходам органам державного управління вдається створити належні умови для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем господарського комплексу держави [2, с. 173–174].

Більшість авторів трактують державне регулювання як систему заходів, які реалізуються задля виконання поставленої мети. Таким чином, державне регулювання розглядається як система однотипних заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних державними інституціями і господарськими організаціями з метою стабілізації та пристосування наявної соціально-економічної системи до ринкових тенденцій [3, с. 101–102]. Окрім того, мету державного регулювання ототожнюють із рівнем досягнення та підтримання суспільного господарського порядку в економічній системі країни, при цьому описують ряд дестабілізуючих факторів, які є передумовою для застосування державного регулювання, серед яких спад виробництва, інфляція, високий рівень безробіття, дефіцит бюджету, низька конкурентоспроможність продукції, погіршення навколишнього середовища [4, с. 130–131].

Таким чином, державне регулювання економіки за своєю сутністю є формою цілеспрямованого впливу держави (законодавчих, виконавчих і контролюючих органів) на соціально-економічні процеси, що відбуваються у суспільстві, спрямованою на досягнення стратегічних цілей та реалізації прогресивних напрямів розвитку. Аналіз літературних джерел показує, що більшість авторів виділяють у визначенні державного регулювання такі елементи, як інструменти та методи, передумови та кінцеву мету, за допомогою яких можна сформувати механізм здійснення державної галузевої політики регулювання розвитку.

Вважаємо, що ефективність державного галузевого регулювання значною мірою залежить від чинників, завдяки яким відбувається прогресивне зростання галузі. Відповідно, чітко визначені складові потенціалу розвитку галузі є головним критерієм ефективності системи державного регулювання. Не виняток й туристичний комплекс, потенціал розвитку якого формується завдяки природним і культурно-історичним ресурсам, ринковій інфраструктурі, вільному доступі суб'єктів туристичної діяльності до ринку і джерел акумулювання інвестиційного ресурсу, урегульованості адміністративного управління ринком туристичних послуг (рис. 1).

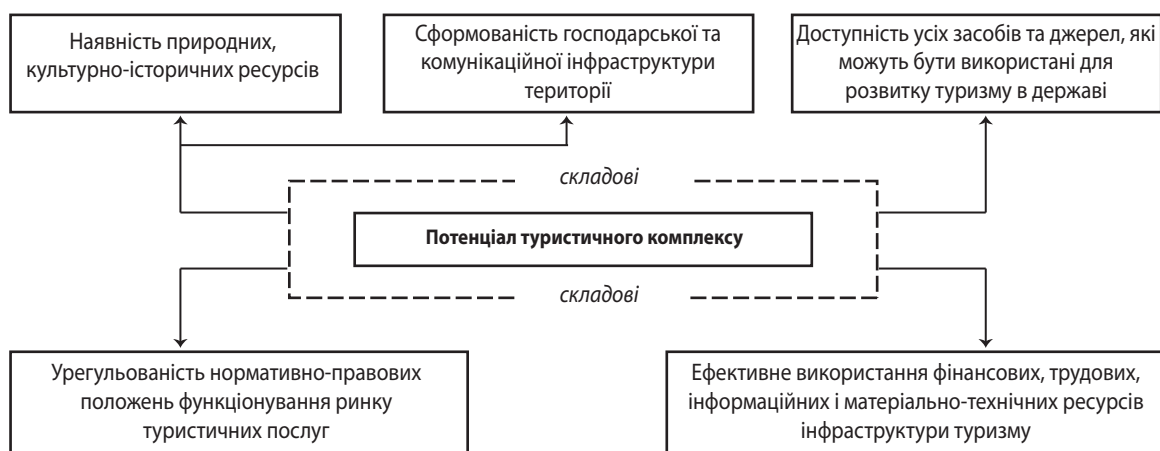

Рис. 1. Складові потенціалу розвитку туристичного комплексу в системі державного галузевого регулювання

Джерело: авторська розробка

Безперечно, що несформованість потенціалу розвитку чи недостатньо ефективно його використання суб'єктами у сфері туристичної діяльності створює значні загрози економічній безпеці держави. Так, державний та місцеві бюджети недоотримують податкових надходжень, не розробляються нові інвестиційні галузеві проекти чи призупиняються діючі, зростає соціальна напруга у населення (у галузі підвищується рівень безробіття, знижується якість соціального захисту тощо), зберігається невідповідність туристичних послуг світовим стандартам тощо. Саме втручання держави у процеси формування ринкового потенціалу галузі має вирішальне значення у його розвитку, а саме у визначенні напрямів, інструментів і засобів забезпечення.

Також потребує узагальнення сутності поняття «державне регулювання розвитку туристичного комплексу»,

внаслідок чого вдасться визначити набір характеристик, які відповідатимуть положенням економічної безпеки держави (рис. 2).

Державне регулювання розвитку туристичного комплексу явно визначає прямий вплив системи виконавчої влади на функціонування ринку туристичних послуг, що передбачає вибір заходів (інструментів), методів, форм та іншого у намаганні створити висококонкурентне середовище. Так, завдяки регуляторній політиці варто очікувати на створення сприятливих умов для реалізації державних соціально-економічних пріоритетів у галузі туризму, вироблення єдиної концепції розвитку туристичної діяльності тощо.

Водночас необхідно враховувати, що державна політика є довготривалим процесом і тут повинно чітко бути визначено пріоритети її реалізації. Зокрема, завдяки

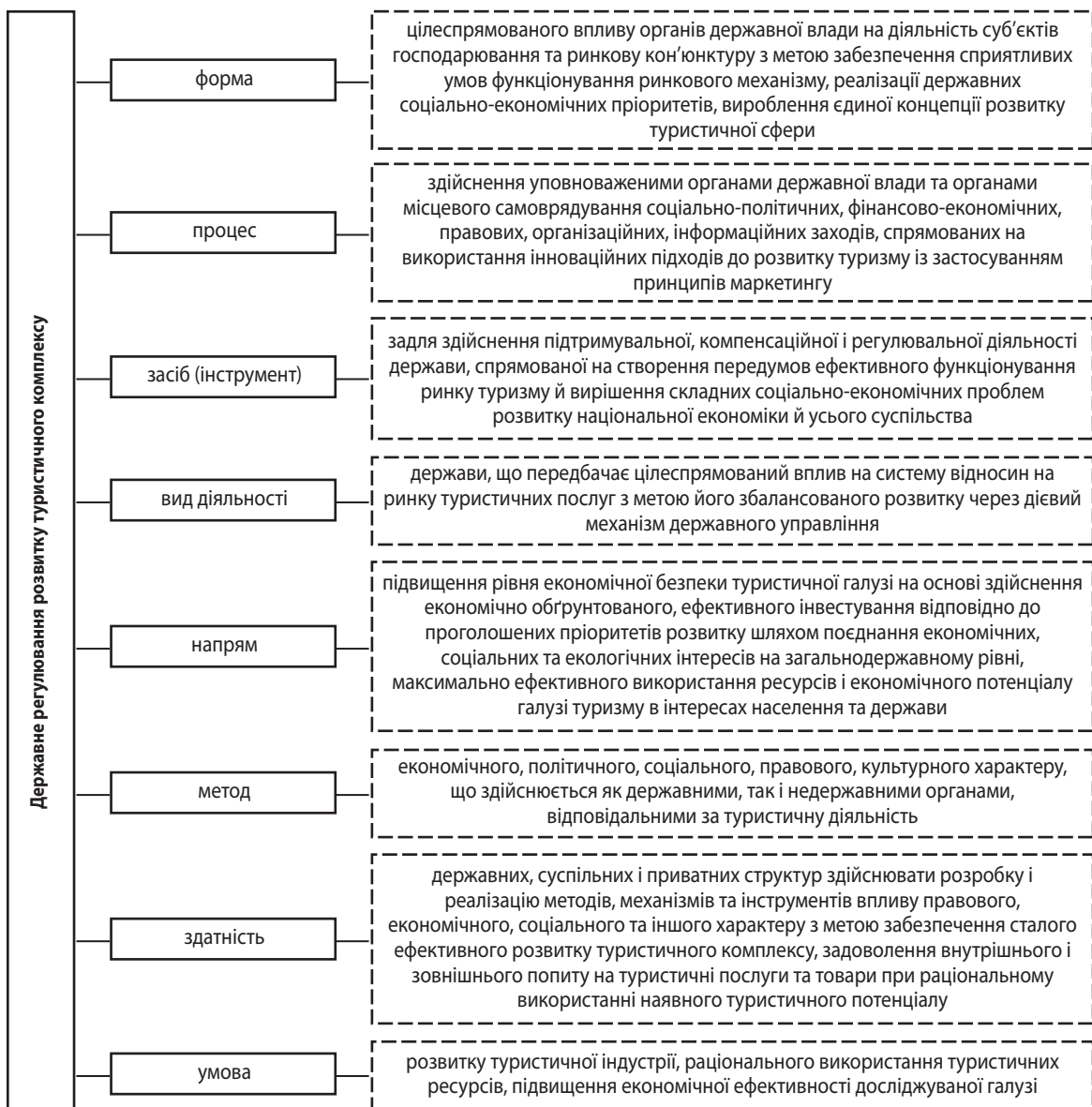

Рис. 2. Сутнісні характеристики поняття «державне регулювання розвитку туристичного комплексу»

Джерело: узагальнено авторами

набору соціально-політичних, фінансово-економічних, нормативно-правових, інституційно-організаційних, інформаційних заходів регулювання державою туристичного комплексу повинно спрямовуватися на забезпечення реалізації інноваційних підходів до розвитку туризму із застосуванням маркетингових принципів. Йдеться про інформаційну безпеку галузі, рівень якої відображає забезпеченість споживачьких вподобань населення через набір інформації, що формують їх стан і рівень задоволення [5, с. 190–191].

Зазначимо, що державне регулювання туристичного комплексу спрямоване на створення передумов ефективного функціонування ринку туризму та вирішення завдань щодо економічного зростання і забезпечення економічної безпеки держави. Однозначно, що завдяки втручанню держави забезпечується стабільність і стійкість ринку туристичних послуг, формуються прогресивні напрями його розвитку, розширюються масштаби діяльності національних туристичних організацій. Держава такими діями гарантує захист економічних інтересів усіх суб'єктів туристичної сфери, що важливо для вітчизняних туристичних організацій, коли їх діяльність відбувається в умовах гібридних протистоянь.

Також регуляторна діяльність держави здійснює цілеспрямований вплив на систему відносин на ринку туристичних послуг з метою його збалансованого розвитку через дієвий інституційно-правовий механізм управління. Формування законодавчо-правового середовища, де суб'єкти дотримуються відповідних норм і правил, є одним із головних критеріїв економічної безпеки держави. Очевидно, що забезпечити розвиток туристичного комплексу неможливо, якщо в державі виконання законів є недобросовісне, часто порушуються норми юридичного права, а діяльність контролюючих інституцій малоефективна та носить необ'єктивний характер.

Безперечно, що вирішення проблем у туристичному комплексі позитивно впливає на економічну безпеку держави, і це вимагає досить обґрунтованого вибору напрямів розвитку відповідної галузі. Йдеться про підвищення рівня економічної безпеки туристичної галузі на основі здійснення ефективного інвестування шляхом поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному рівні, максимально ефективного використання ресурсів і економічного потенціалу галузі туризму в інтересах населення та держави. Вважаємо, що сформованість інвестиційного середовища дозволяє пришвидшити вирішення низки соціально-економічних проблем у галузі, а саме зниження безробіття, підвищення кваліфікації та продуктивності праці, збільшення іноземних капіталовкладень, запровадження нових технологічних розробок тощо.

Попри декларування економічних очікувань від реалізації регуляторної діяльності органи виконавчої влади повинні володіти відповідними можливостями, щоб забезпечити їх досягнення. Крім того, важливою умовою ефективності державної політики є досягнення тісних взаємозв'язків із суспільними та приватними структурами, де спільне поєднання зусиль здатне не лише вирішувати тактичні завдання, а й досягати вищих стратегічних результатів.

Таким чином, взаємоорганізація державних, суспільних і приватних структур дозволяє ефективно здійснювати розробку та реалізацію методів, механізмів та інструментів впливу правового, економічного, соціального й іншого характеру з метою забезпечення сталого розвитку туристичного комплексу, задоволення внутрішнього і зовнішнього попиту на туристичні послуги та товари при раціональному використанні наявного ринкового потенціалу.

Враховуючи високу динамічність розвитку туристичного комплексу втручання держави є необхідним, що визначається певним набором заходів, інструментів і має враховувати сукупність передумов, які визначають рівень інтенсивності регулювання і досягнення його кінцевої мети (рис. 3).

Так, розвиток туристичного комплексу в ході раціонально сформованої системи державного регулювання може обумовити вирішення низки важливих для держави соціально-економічних проблем. Йдеться про стабілізацію та адаптацію економіки держави до глобальних тенденцій, а у випадку України особливо актуально – до гібридних загроз, інтенсивність яких щороку лише посилюється і формування збалансованого господарського комплексу має стратегічне значення для національної безпеки. Однією із особливостей туристичного комплексу є його здатність через канали суспільного інформаційного обміну досить швидко формувати нові форми поведінки як у ринковому, так і громадському середовищі. Все це дозволяє якісніше підтримувати достатній рівень суспільного господарського порядку в економічній системі країни. Також варто стверджувати і про прямий вплив туристичного комплексу на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки й всього суспільства.

Переважає більшість розвинених країн розглядає туризм як чинник лобювання економічних, інвестиційних, культурних, політичних та інших інтересів держави. Відповідно, провадять власну туристичну політику, виходячи з особливостей ресурсного потенціалу країни, особливостей соціально-економічного розвитку, міжнародних вимог та управлінського досвіду в цій сфері. Задля досягнення дієвої практики товаризації рекреаційних ресурсів території країни з розвиненими туристичними потоками прослідковується обов'язкове формування та реалізація туристичної політики на державній основі з умовою створення певного керуючого органу.

Основним завданням таких органів є забезпечення поступального розвитку туризму, залучення іноземних туристів і відповідних фінансових надходжень, розроблення нових туристичних маршрутів тощо. Також у межах своїх повноважень державні туристичні організації проводять рекламну, організаційно-економічну й інформаційно-дослідницьку діяльність.

Зазначимо, що обсяг прав і повноважень національних органів сфери туризму не є однорідним у різних державах і відрізняється залежно від рівня розвитку внутрішнього ринкового середовища. В одних країнах діють спеціалізовані міністерства (управління) туризму (Італія, Польща, Словаччина, Ізраїль та ін.), в інших – регулювання туристичного комплексу відбувається через департаменти

Рис. 3. Елементи та послідовність державного регулювання розвитку туристичного комплексу

Джерело: авторська розробка

галузеви міністерств (Іспанія, Австрія, Великобританія, Чехія та ін.), в деяких країнах – це неурядові комерційні організації (Норвегія, Франція, Данія та ін.) [6, с. 71–78]. Зокрема, такі організації займаються розробкою туристичних програм і забезпеченням потоку туристичної інформації, популяризацією вітчизняних туристичних продуктів через створення агентських представництв в інших країнах. До прикладу, Іспанський інститут туризму «Turespasa» здійснює масштабні рекламні кампанії у всьому світі. Ця організація, окрім розгалуженої мережі інформаційних офісів в Іспанії, нараховує майже 30 представництв у понад 20 країнах світу, діяльність яких повністю фінансуються з державного бюджету. За аналогічною моделлю функціонує французька асоціація туризму «Maison de la France», яка нараховує понад 30 представництво у 26 країнах світу [7, с. 51–55]. Відповідно, за такою схемою розвитку туристичного комплексу можна очікувати на швидку окупність інвестиційних вкладень, зростання обсягів туристичних потоків і забезпечення позитивного іміджу держави на міжнародному рівні.

Досвід зарубіжних країн дозволяє визначити раціональні напрями та засоби участі держави в інвестуванні туристичної галузі. Зокрема, в економічно розвинених державах підтримка розвитку туристичного комплексу здійснюється через надання привабливих кредитних позик (уряд відшкодовує різницю між фіксованою процентною ставкою і ринковою), організацію продажу чи оренди землі за ціною нижче ринкової, посилення захисту від подвійного оподаткування за допомогою укладення угод з іншими країнами, лібералізацію митних платежів, надання прямих субсидій та ін. Так, у Словаччині в контексті державного галузевого регулювання реалізується державна програма підтримки розвитку туризму, яка передбачає часткову

бюджетну дотацію кредитних позик для реструктуризації туристичної інфраструктури, та державна програма кредитної підтримки на реалізацію проектів розвитку туристичної інфраструктури.

У Хорватії суб'єкти туристичної діяльності звільняються від сплати окремих податків і зборів (транспортний податок, податок на нерухоме майно, податок з реклами та ін.). Крім того, застосовуються додаткові стимули для капіталовкладень, відповідно до розміру інвестицій і рівня забезпечення населення трудовою зайнятстю. Також держава гарантує компенсацію частини кредитних запозичень у разі розвитку нових для територій напрямів туризму.

Регулювання туристичного бізнесу в Польщі серед усіх європейських країн є одне із найбільш ліберальних, зокрема, рівень оподаткування не перевищує 7,0 %, притому що для інших видів діяльності становить 22,0 %. Починаючи з 1993 р. в державі діє система прискореної амортизації для деяких видів інвестицій у туристичну діяльність, яка водночас додатково диференціюється залежно від місця розташування об'єкта інвестування та рівня забезпечення зайнятості місцевого населення.

Для інвестиційних компаній із готельно-туристичною спеціалізацією уряд Італії пропонує програми фіскального стимулювання, що передбачають пільгове оподаткування, надання прямих бюджетних кредитів та інвестиційних податкових позик. Так, упродовж перших чотирьох років готельний комплекс звільняється від усіх зборів, крім виплат у соціальні фонди, а також отримує можливість продовження податкових канікул.

Уряди Іспанії та Греції для забезпечення розвитку туристичних комплексів реалізують механізми відтермінування бюджетних платежів, надання пільг в оподаткуванні прибутків, запоруки перед кредитними установами. Так,

у Греції на розміщення туристів та їх харчування ставка ПДВ складає 8,0 %, а у несезонний період держава збільшує термін податкових канікул.

В Туреччині держава активно здійснює операції з надання в оренду суб'єктам готельно-туристичного комплексу земельних ділянок на 49 років за досить ліберальних умов. Зокрема, таким інвесторам надаються безвідсоткові кредити і протягом перших п'яти років вони звільнюються від сплати усіх податків. За такою моделлю регулювання туризму відбувається у Єгипті, Тунісі й інших африканських державах. Водночас на Кіпрі землю для будівництва нових туристичних об'єктів можна отримати в оренду на

99 років з можливістю подальшого продовження оренди на аналогічний термін [8; 9, с. 20–27].

Загалом до елементів державного регулювання розвитку туристичного комплексу слід відносити сукупність політичних, економічних та адміністративних методів впливу органів державної влади та місцевого самоврядування на соціально-політичні, фінансово-економічні, правові, організаційні, інформаційні компоненти його функціонування з метою досягнення планових, цільових показників його розвитку й економічної безпеки, реалізації своєї ролі в системі національного господарства (рис. 4).

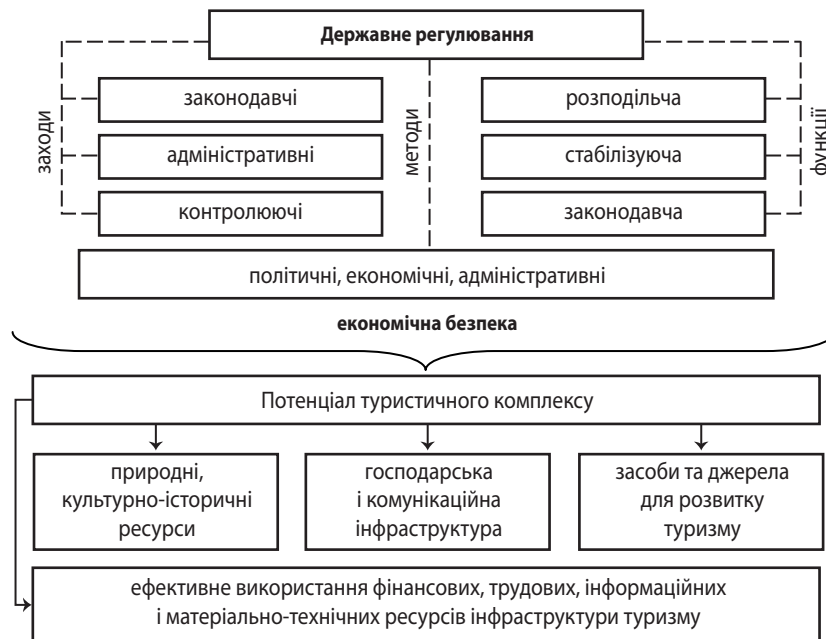

Рис. 4. Елементи державної політики реалізації потенціалу та забезпечення економічної безпеки туристичного комплексу держави

Джерело: авторська розробка

Державна політика розвитку туристичного комплексу значною мірою здійснюється шляхом впровадження інструментів і засобів формування й ефективного використання туристичних ресурсів країни, їх охорони, спрямування бюджетних коштів на розробку та реалізацію програм розвитку туризму, здійснення нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян), ліцензування в туристичному комплексі, стандартизації і сертифікації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до персоналу суб'єктів туристичного бізнесу, організації і здійснення державного контролю дотримання законодавства в туристичному комплексі. Ефективна реалізація перелічених завдань дозволяє забезпечити високу урегульованість державної політики розвитку туристичного комплексу і формування важливих системних основ його життєздатності, стійкості й економічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державне управління : словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
2. Черниш І. В. Обґрунтування принципів і функцій антикризової політики держави у туристичній галузі. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 173–179.
3. Грабельников В. А. Аналіз методів державного регулювання транспортної системи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 2. С. 100–107.
4. Шупік Б. Б. Поняття й ефективні методи державного регулювання міжнародного туризму в Україні. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2010. № 1. С. 130–135.
5. Лупак Р. Л. Оцінювання формування конкурентних переваг туристичних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 3. С. 189–194.
6. Герасименко В. Г., Галасюк С. С. Управління національним туризмом в контексті міжнародного досвіду. *Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу*. 2008. Вип. 12. С. 71–78.
7. Козловський Є. В. Іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та його використання в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2005. № 1. С. 50–56.

8. Мігущенко Ю. В. Напрями регулювання структурних диспропорцій в туристичній сфері країн Центрально-Східної та Південної Європи: досвід для України в контексті розширеної зони вільної торгівлі : аналіт. записка. URL: <http://niss.lviv.ua/analytics/79.htm>

9. Рахман М. С. Залучення туристичного потенціалу України до «розвантаження» світових потоків. *Проблеми економіки*. 2018. № 3. С. 19–28.

REFERENCES

Chernysh, I. V. "Obgruntuvannya pryntsyypiv i funktsii antykrizovoi polityky derzhavy u turystychnii haluzi" [Justification of principles and functions of the anti-crisis policy of the state in the tourism industry]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2014): 173-179.

Derzhavne upravlinnia : slovnyk-dovidnyk [Public administration: dictionary-directory]. Kyiv: Vyd-vo UADU, 2002.

Herasymenko, V. H., and Halasiuk, S. S. "Upravlinnia natsionalnym turyzmom v konteksti mizhnarodnoho dosvidu" [Management of national tourism in the context of international experience]. *Visnyk Donetskoho instytutu turystychnoho biznesu*, no. 12 (2008): 71-78.

Hrabelnykov, V. A. "Analiz metodiv derzhavnoho rehulivannia transportnoi systemy" [Analysis of methods of state regulation of the transport system]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 2 (2011): 100-107.

Kozlovskyi, Ye. V. "Inozemnyi dosvid rehulivannia mizhnarodnoho turyzmu ta yoho vykorystannia v Ukraini" [Foreign experience in regulating international tourism and its use in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, no. 1 (2005): 50-56.

Lupak, R. L. "Otsiniuvannia formuvannia konkurentnykh perevah turystychnykh pidpriemstv" [Assessment of the formation of competitive advantages of tourism enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 3 (2016): 189-194.

Mihushchenko, Yu. V. "Napriamy rehulivannia strukturnykh dysproportsii v turystychnii sferi krain Tsentralno-Skhidnoi ta Pivdennoi Yevropy: dosvid dlia Ukrainy v konteksti rozshyrenoi zony vilnoi torhivli : analit. zapyska" [Areas of regulation of structural imbalances in the tourism sector of the countries of Central and Eastern Europe and Southern Europe: experience for Ukraine in the context of an extended free trade area: analytical note]. <http://niss.lviv.ua/analytics/79.htm>

Rakhman, M. S. "Zaluchennia turystychnoho potentsialu Ukrainy do «rozvantazhennia» svitovykh potokiv" [Attraction of tourist potential of Ukraine to «unload» of world traffic]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2018): 19-28.

Shupik, B. B. "Poniattia i efektyvni metody derzhavnoho rehulivannia mizhnarodnoho turyzmu v Ukraini" [Concept and effective methods of state regulation of international tourism in Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Seriya «Derzhavne upravlinnia»*, no. 1 (2010): 130-135.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2019 р.